

Nr 191.

Ankom till riksdagens kansli den 19 maj 1939 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till inrättande av pensionärshem jämte i ämnet väckta motioner.

(3 avd.)

I anslutning till sin i årets statsverksproposition under femte huvudtiteln, punkt 25, gjorda framställning har Kungl. Maj:t i propositionen nr 177, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden den 3 mars 1939, föreslagit riksdagen att

dels godkänna de grunder för bidrag av statsmedel för beredande av bostäder åt åldringar och invalider i pensionärshem, som av föredragande departementschefen förordats,

dels ock för budgetåret 1939/40 under femte huvudtiteln till Bidrag till inrättande av pensionärshem anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag har utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 255 av herrar *T. Ström* och *Th. Nilsson*; samt

inom andra kammaren:

nr 375 av herr *J. Ericsson* i *Kinna m. fl.*,

nr 385 av herr *E. Magnusson* i *Tumhult m. fl.*, och

nr 386 av herr *E. Åqvist m. fl.* (likalydande med I: 255).

Yrkandena i dessa motioner återgivias nedan efter redogörelse för Kungl. Maj:ts förslag.

Pensionärbostadssakkunnigas förslag jämte yttranden däröver.

Kungl. Maj:ts förslag bygger på ett av *1938 års pensionärbostadssakkunniga* den 16 november 1938 avgivet betänkande (statens off. utredn. 1938: 40). Innebörden av detta betänkande är i huvudsak följande.

Statsbidrag skulle kunna utgå till anordnande av bostäder åt åldringar och änkor i särskilda, för dylikt ändamål av kommuner, kommunalförbund och allmännyttiga bostadsföretag, som underkastade sig viss kommunal tillsyn, disponerade fastigheter, benämnda pensionärshem.

I hemmen skulle allenast mottagas personer, vilka kunde antagas icke vara i stånd att med egna medel ordna sin bostadsfråga på ett ur sociala

och hygieniska synpunkter tillfredsställande sätt. Inkomster utöver vissa belopp skulle i regel utesluta behörighet att erhålla bostad i hemmen. Till ledning vid fastställande av dessa inkomstgränser borde tagas de inkomster, vilka högst finge åtnjutas av personer, som uppbyure tilläggspension enligt lagen om folkpensionering, sålunda, att gränsen sattes vid en inkomst (inklusive pensioner) av resp. 900, 1,100 och 1,350 kronor i ortsgrupperna 1—3 enligt den i lagen om folkpensionering angivna ortsindelningen.

I begreppet åldringar skulle innefattas personer, vilka fyllt 60 år. I fråga om äkta makar, föräldrar och barn, med varandra sammanboende syskon eller andra personer, som sammanbott under en längre följd av år, skulle åldersgränsen avse den person, som huvudsakligen försörjde familjen.

För änkor skulle icke gälla någon åldersgräns. Bidrag enligt lagen om barnbidrag skulle icke heller medtagas vid inkomstberäkningen för dem.

Bostad i pensionärshem skulle i ömmande undantagsfall kunna beredas även personer, vilka på grund av ålders- eller inkomstförhållanden eljest icke skulle kunna erhålla denna förmån, t. ex. personer, vilka åtnjöte tilläggspension på grund av invaliditet, samt änklingar med hemmavarande minderåriga barn. För att emellertid pensionärshemmen icke skulle få annan karaktär genom en alltför fri praxis i fråga om dessa undantagsfall, föreslås därjämte en föreskrift av innebörd att, i den mån bostäder i pensionärshem bleve lediga, inom vederbörande kommun bosatta personer, vilka åtnjöte tilläggspension enligt lagen om folkpensionering, skulle äga företräde till lägenheter.

Tillfällig fattigvård — exempelvis vid akut sjukdom — bör enligt de sakkunnigas mening icke verka hindrande på möjligheten att vinna tillträde till pensionärshem eller bo kvar däri. Å andra sidan förordas bestämmelser i syfte att förhindra, att bostad i pensionärshem åtnjutes av personer, om vilka skäligen kan antagas att de, även för den händelse att de erhöle bostad hyresfritt, för sin försörjning i övrigt komme att erhålla stadigvarande eller regelbundet återkommande fattigvård. För dessa borde fattigvården alltjämt sörja även i fråga om bostadshjälp.

Bostadshjälpen borde kunna ordnas både genom förvärv av redan befintliga hus och genom nyproduktion därav. Förvärv av redan befintligt bostadshus borde emellertid stödjas av staten endast, därest vederbörande kommun visade, att behovet av hyreshus, lämpade för mindre bemedlade inom kommunen, vid tiden för ansökningen syntes vara eller genom nybyggnad bli fyllt samt den byggnad, som skulle förvärvas, kunde anses vara eller efter ombyggnad eller reparation bli ur bostadshygienisk synpunkt fullt tillfredsställande samt i övrigt lämpligt för ändamålet.

Lägenhetstyperna för pensionärshemmen borde begränsas till ett rum och kokvrå för en person, ett större rum och kök eller kokvrå för två eller tre personer samt två rum och kök eller kokvrå för fyra eller fler personer. Som villkor för statsbidrag skulle gälla, att lägenheterna hade en golvyta av minst 20 kvm för lägenhet, avsedd för en person, 25 kvm för lägenhet avsedd för två eller tre personer samt 35 kvm för lägenhet, avsedd för fyra

eller flera personer. Vidare förutsätts särskilda anordningar vidtagna med hänsyn till hyresgästernas ålder.

Hyresbeloppen föreslås fastställda till *högst* följande årliga belopp per lägenhet i pensionärshem; nämligen

a) för lägenhet, vari bor en ensam person, 120 kr. i ortsgrupp 1, 180 kr. i ortsgrupp 2 och 240 kr. i ortsgrupp 3.

b) för lägenhet, vari bo två eller tre personer, 180 kr. i ortsgrupp 1, 270 kr. i ortsgrupp 2 och 360 kr. i ortsgrupp 3.

c) för lägenhet, vari bo fyra eller flera personer, 210 kr. i ortsgrupp 1, 315 kr. i ortsgrupp 2 och 420 kr. i ortsgrupp 3.

Det skulle dock stå hemmets anordnare fritt att sätta hyresbeloppen lägre eller i ömmande fall upplåta lägenheter hyresfritt. Återstående årskostnad för lägenheterna skulle täckas av vederbörande kommun resp. kommunalförbund, som också skulle upplåta mark eller ställa belopp, täckande kostnaden för tomtanskaffningen, till förfogande utan att erhålla statsbidrag eller ersättning av bostadsföretag för denna kostnad.

För bestridande av övriga kostnader för hemmen skulle statsbidrag utgå i relation till det kommunala skattetrycket. Till grund för beräkning av detta skattetryck skulle läggas medeltalet under de senast förflutna fem åren sammanlagda kommunal- (municipal-), landstings- och vägskatterna med avdrag i förekommande fall för understöd av skatteutjämningsmedel, allt per skattekrone. Ett på nyss angivet sätt uttryckt skattetryck intill 8 kronor skulle motsvaras av statsbidrag å 10 %, ett skattetryck av 8 kronor eller därutöver, dock högst 8 kronor 99 öre, skulle motsvaras av statsbidrag å 12 % samt än högre skattetryck av statsbidrag med ytterligare 2 % för varje hel krona utöver 8 kronor, intill dess ett sammanlagt statsbidrag av 50 % uppnåtts. Statsbidragsprocenten skulle i enlighet med denna regel bli följande.

Skattebörda (netto) under 5 år; medeltal per år och skattekrone	Statsbidrag till kostnader för inrättande av pensionärshem	Skattebörda (netto) under 5 år; medeltal per år och skattekrone	Statsbidrag till kostnader för inrättande av pensionärshem
Kronor	%	Kronor	%
— 7:99.....	10	18:— —18:99.....	32
8:— — 8:99.....	12	19:— —19:99.....	34
9:— — 9:99.....	14	20:— —20:99.....	36
10:— —10:99.....	16	21:— —21:99.....	38
11:— —11:99.....	18	22:— —22:99.....	40
12:— —12:99.....	20	23:— —23:99.....	42
13:— —13:99.....	22	24:— —24:99.....	44
14:— —14:99.....	24	25:— —25:99.....	46
15:— —15:99.....	26	26:— —26:99.....	48
16:— —16:99.....	28	27:— —.....	50
17:— —17:99.....	30		

Det skulle dock stå den statsbidragsbeviljande myndigheten fritt att göra de avvikelser från formeln som betingades av hänsyn till särskilda omständigheter, exempelvis skatteunderlaget, kommunens skuldbörda och åldringarnas andel i kommunens folkmängd.

Den centrala tillsynen över denna verksamhet föreslås tilldelad statens byggnadslånebyrå. Beslut om statsbidrags beviljande skulle emellertid fattas av Kungl. Maj:t efter förslag av byggnadslånebyrån. Statsbidraget skulle utbetalas till hemmets anordnare omedelbart efter det företaget färdigställts och tagits i bruk samt kostnaderna godkänts av byggnadslånebyrån.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle slutligen såsom övergångsbestämmelse gälla, att statsbidrag skulle kunna beviljas jämväl för inrättandet av pensionärshem, vilka tagits i bruk för sitt ändamål före ikraftträdandet av den föreslagna statsbidragskungörelsen men tidigast den 1 juli 1938, försåvitt hemmets anordnare förbunde sig att från och med nämnda dag följa de föreslagna bestämmelserna.

Över pensionärbostadssakkunnigas betänkande ha *utlåtanden* avgivits av socialstyrelsen, statskontoret, statens byggnadslånebyrå, byggnadsstyrelsen, medicinalstyrelsen, bostadssociala utredningen, kommunalskatteberedningen, socialvårdskommittén, överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser, ävensom av fullmäktige i riksgäldskontoret, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet samt — genom överståthållarämbetets och länsstyrelsernas förmedling — åtskilliga kommuner.

Förslagets syfte och allmänna utformning ha vunnit anslutning från flertalet av de hörda myndigheterna och sammanslutningarna.

En kritisk inställning till förslaget har intagits av svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet samt länsstyrelserna i Uppsala, Stockholms, Södermanlands och Kalmar län, vilka bland annat ifrågasatt, huruvida icke resultatet av socialvårdskommitténs arbete borde avvaktas, innan den föreslagna verksamheten igångsattes.

En detaljerad redogörelse för yttrandena återfinnes i propositionen, sid. 14—23.

Departementschefens ståndpunkt.

Departementschefen har beträffande *b e h o v e t* av pensionärshem anført följande.

De uppgifter om mindre bemedlade åldringars inkomst- och bostadsförhållanden, vilka lämnats i pensionärbostadssakkunnigas betänkande, bekräfta den allmänna erfarenheten, att för åldringar i små ekonomiska omständigheter bostadshyran ofta utgör en speciellt tyngande utgiftspost i hushållsbudgeten. Utgifterna för kläder, föda m. m. kunna av åldringarna lättare pressas samman än av personer i yngre arbetsför ålder, men så är icke i motsvarande grad fallet med bostadsutgiften. För åldringar, som enbart eller i huvudsak ha en knapp pension att leva av, åtgår särskilt i orter med hög hyresnivå en

oproportionerligt stor del av inkomsten till utgifter för bostaden och detta trots att ifrågavarande grupper av samhällsmedborgare ofta tvingas att bostätta sig i bostäder av synnerligen låg kvalitet. Dessa förhållanden återspeglas även i erfarenheterna från den offentliga bostadsövervakningens område. Hälsovårdsmyndigheternas möjligheter att ingripa mot bostäder av hygieniskt mindervärdig beskaffenhet ha visat sig begränsade särskilt därigenom, att dessa bostäder ofta bebos av äldre, som sakna möjligheter att med sina små resurser bekosta annat än en dålig bostad.

Angelägenheten av samhälleliga åtgärder för förbättring av äldre bostadsförhållanden synes mig sålunda på humanitära och sociala grunder uppenbar. Att behovet av sådana åtgärder är trängande framgår med styrka av det faktum, att en stor majoritet bland de kommuner, som inkommit med yttranden över det föreliggande förslaget, uttryckligen vitsordat behovet och tillstyrkt förslaget, ehuru dess genomförande skulle kräva betydande ekonomiska insatser från kommunernas sida. Det är med hänsyn till de växlande bostadsmarknadsförhållandena på olika orter naturligt, att behovet framträder starkast i städer och andra tätbebyggda samhällen; det gör sig emellertid — ehuru i förhållandevis mindre grad — gällande även i kommuner, tillhörande den egentliga landsbygden. Intrycket av att här föreligger ett behov, vars tillgodoseende påkallar samhällets synnerliga uppmärksamhet, förstärkes ytterligare, då man erfar, att ett antal kommuner själva tagit betydelsefulla initiativ för att skapa hyresbilliga eller vederlagsfritt upplåtta bostäder för äldre. De erfarenheter, man hittills haft av sådan verksamhet, synas vara överlag goda.

Jag kan icke finna det nödvändigt att avvakta resultaten av socialvårdskommitténs arbete, innan man på allvar tager upp till behandling och avgörande, hur man lämpligen skall lösa problemet att skapa tillfredsställande bostadsförhållanden för äldre. Även utan statens stöd kommer en del kommuner att vidtaga åtgärder i sagda syfte. Det ingår ej heller i socialvårdskommitténs uppgift att pröva den sociala bostadspolitiken, dess allmänna läggning, verksamhetsområde eller detaljer. Jag förbiser härvid icke, att den samhälleliga hjälpverksamhetens allmänna utformning, vilken socialvårdskommittén har i uppdrag att utreda, på olika sätt kan ha betydelse jämväl ur bostadsförsörjningens synpunkt. Jag vill emellertid framhålla olikheten i hjälpbehovet mellan sådana grupper av äldre, som äro ur stånd att taga vara på sig själva, det egentliga fattigvårdsklientelet, och de grupper av äldre, som hava egen, ehuru knapp inkomst, och till följd härav kunna antagas icke behöva någon särskild omvårdnad från samhällets sida, sedan möjlighet beretts dem att erhålla en försvarlig bostad till ringa kostnad. De nu ifrågavarande hjälpåtgärderna böra enligt min mening huvudsakligen avses för äldre, tillhörande den senare kategorien.

Utifrån nu angivna uppfattning om behovet av särskilda åtgärder till förbättring av äldre bostadsförhållanden och med stöd av de goda erfarenheterna av den verksamhet i detta syfte, som vissa kommuner bedrivit, anser jag mig kunna förorda statsbidrag till en försöksverksamhet i enlighet med de sakkunnigas förslag med vissa modifikationer, till vilka jag i fortsättningen återkommer.

I fråga om de allmänna riktlinjerna för inrättande av pensionshem anför departementschefen härefter:

Det torde vara lämpligt att först ange vissa riktpunkter för det allmänna verksamheten på nu ifrågavarande område, så att rimliga syften både med hänsyn till samhällets och den enskildes intressen kunna nås. Som sådana riktpunkter synas kunna angivas:

1) att verksamheten bedrivs på sådant sätt att en ur allmän bostads-social synpunkt önskvärd utveckling av bostadsbeståndet icke äventyras utan om möjligt befrämjas;

2) att vissa minimianspråk i fråga om bostädernas utrymme och kvalitet tillgodoses; samt

3) att hyran maximeras till sådant belopp, att den rymmes inom en folkpensionärs budget utan fattigvårdsbidrag.

Vad nu nämnda riktpunkter beträffar har i avseende å den första uttalsats den farhågan, att en mera omfattande nybyggnadsverksamhet, avseende hem för åldringar, skulle kunna leda till en överproduktion av enrumslägenheter, så mycket olämpligare som dylika smålägenheter redan i alltför stor utsträckning dominera bostadsbeståndet. Enligt den uppfattning, som ligger till grund för denna farhåga, bör det samhällliga stödet åt bostadsanskaffning genom nyproduktion främst inriktas på tillskapande av lägenheter, lämpliga som familjebostäder, varigenom så småningom bostadsbeståndet kunde omformas till att passa en högre allmän utrymmesstandard.

Jag anser det vara självfallet, att frågan om åldringarnas bostadsförsörjning bör sättas in i sitt sammanhang med det allmänna bostadspolitiska problemet på lång sikt och att därför de nyss berörda synpunkterna kräva beaktande. Ser man emellertid till de aktuella möjligheterna i nu föreliggande situation, torde det förhålla sig så, att förutsättningarna för bostadsanskaffning åt åldringar efter den ena eller andra linjen äro mycket växlande på olika orter. I den ena kommunen kan det vara bestämt olämpligt att nybygga för ändamålet; i den andra däremot enda utvägen att lösa problemet. Vilkendera vägen man bör beträda, eller huruvida en kombination av båda är att föredraga, kan avgöras endast med utgångspunkt från de konkreta förhållandena i vederbörande kommun. Man måste bestämma från fall till fall. Om i framtiden en mera allmän höjning av utrymmesstandard kommer att förverkligas, torde det också komma att framstå såsom alltmera naturligt och självklart, att anskaffningen av bostäder för åldringarnas småhushåll sker genom att man genom inköp av fastigheter disponerar över redan befintliga smålägenheter och icke genom nyproduktion. I nuvarande läge vore enligt min uppfattning en generell bestämmelse i endera riktningen olämplig, och jag ansluter mig därför till förslaget, att båda vägarna böra lämnas öppna, varvid jag utgår ifrån att den myndighet, som får sig anförtrott att besluta om statsbidrag, städse har för ögonen att samhällets allmänna bostadspolitiska intentioner icke motverkas.

Rörande verksamhetens närmare utformning hänvisar departementschefen till ett inom departementet upprättat, vid propositionen fogat utkast till kungörelse i ämnet samt yttrar i anslutning därtill följande.

De av de sakkunniga föreslagna bestämmelserna om storleken av lägenheterna i pensionärshem synas i det hela väl avvägda. Med hänsyn till den kontroll å byggnadsplanerna, som skall ske före statsbidrags beviljande, har jag emellertid funnit dessa detaljföreskrifter kunna utgå ur förslaget. I detta har däremot intagits en föreskrift om iakttagande av hälsovårdsstadgans bestämmelser samt stadganden i syfte att möjliggöra åtgärder för tillsyn och vård av de i hemmet boende med hänsyn till inträffande sjukdoms- och olycksfall.

De av de sakkunniga förordade maximihyrorerna synas mig utgöra ett lämpligt mått på vad som högst må utkrävas i hyra för lägenheter, för vil-

ka statsbidrag erhållits. Självfallet bör ingenting hindra en kommun att i sina pensionärshem upplåta lägenheterna till lägre hyror än de i förslaget angivna. I syfte att åt pensionärshemmen i största möjliga utsträckning giva karaktären av vanliga hyreshus böra dock samma hyror betingas för alla lägenheter av lika storlek och beskaffenhet i ett och samma hem och hyreskontrakt — med ömsesidig uppsägningsrätt — upprättas på i öppna hyresmarknaden brukligt sätt. Hyresnedsättningar och hyresbefrielse i förekommande fall böra sålunda ske på så sätt, att kommunen lämnar fattigvård eller pensionstillskott till motsvarande belopp.

Vad därefter angår urvalet av hyresgäster, som kunna få tillträde till pensionärshemmen, anser jag beträffande åldersgränsen i likhet med de sakkunniga, att denna lämpligen sättes till 60 år. Dock bör invalid, vilken åtnjuter invalidunderstöd, kunna beredas bostad i pensionärshem även om hans ålder understiger 60 år. I de sakkunnigas uppdrag ingick jämväl att avgiva förslag rörande statligt bistånd till åtgärder för bostadsförsörjning för mindre bemedlade änkor. De sakkunniga ha i detta avseende föreslagit, att även änkor under 60 år skulle kunna erhålla bostad i pensionärshem för sig och sina minderåriga barn. De ha emellertid betonat, att bostadshjälpen torde bli av mindre betydelse för denna kategori. Behov av dylika åtgärder för änkorna anses av flertalet kommuner, ingående i de sakkunnigas representativundersökning, icke föreligga. Därjämte har från åtskilliga håll gjorts gällande, att jämväl andra personer under 60 år än änkor kunde vara i minst lika stort behov av bostadshjälp. Slutligen har från medicinalstyrelsen och även i andra utlåtanden i ärendet framhållits, att avsevärda olägenheter för båda parterna torde bli följden av ett sammanförande i pensionärshem av åldringar och minderåriga barn.

Vad sålunda anförts har föranlett mig att icke upptaga änkor under 60 år bland de personer, för vilka pensionärshem böra avses. Frågan om bostads- eller annan hjälp till änkor och änklingar med hemmavarande minderåriga barn och andra personer under 60 år i särskilt ömmande omständigheter torde kunna beaktas vid socialvårdskommitténs arbete. Skulle de pensionärshem, vilka kunna komma att anordnas enligt det förslag jag nu framlägger, icke bli fullt utnyttjade av åldringar, tillhörande de kategorier, för vilka denna hjälp närmast avses, bör dock hinder icke möta mot beredande av bostad i hemmen för änkor och andra personer under 60 år, där så befinnes lämpligt och särskilda skäl för bostadshjälp åt dem visas föreligga.

De av de sakkunniga föreslagna inkomstgränserna för ensam person synas mig i stort sett väl avvägda; möjligen kunde någon höjning diskuteras. Däremot förefaller det icke motiverat att för äldre par fastställa dubbla inkomstbeloppen såsom gränser, eftersom bostadskostnaden för två personer vid lika standard icke är dubbelt så hög som för en person. Det kan emellertid starkt ifrågasättas, om inkomstgränser för urvalet av hyresgäster överhuvud böra införas i författningen såsom villkor för statsbidrag. Den ekonomiska bördan av pensionärshemmen kommer till väsentlig del att vila på kommunen, och häri torde ligga en garanti för att icke statsbidragen komma att användas till ändamål, som icke på allmänt socialpolitiska grunder kunna försvaras. Vidare äro inkomstnivåer, hyresnivåer o. s. v. växlande från ort till ort på sätt som endast mycket ofullständigt återspeglas av den grova dyrortsgraderingen för folkpensioneringen, vilket kan motivera olika inkomstgränser i praxis även inom samma dyrortsgrupp. Jag förordar därför, att frågan om inkomstgränser vid urvalet av hyresgäster i pensionärshemmen överlämnas åt vederbörande kommuners avgörande, var-

vid jag dock förutsätter, att verksamheten så handhaves att endast mindre bemedlade personer, vilka icke med egna medel kunna tillfredsställande lösa sin bostadsfråga, komma i åtnjutande av fördelen av bostad i pensionärshem.

Det synes mig icke erforderligt att i kungörelsen angiva vilket kommunalt organ, som skall omhänderhava pensionärshemsverksamheten.

I fråga om statsbidragens storlek ha från många håll invändningar anförts gentemot den bidragsskala, de sakkunniga föreslagit; man har ansett de föreslagna bidragen för små och ej tillräckligt stimulerande för anordnande av pensionärshem i större omfattning. Härtill kan svaras, dels att ifrågavarande verksamhet väsentligen måste anses utgöra en kommunal angelägenhet, dels att försiktigheten bjuder, att i en försöksverksamhet av denna art bidragen icke tillmätas för rikligt. Jag finner dock de framställda anmärkningarna i viss mån berättigade. Å ena sidan synes ett bidrag på 10 procent av byggnadskostnaderna — vilket, när kostnaden för värme, underhåll o. s. v. inräknats, motsvarar ett bidrag på väsentligt mindre än 10 procent av de årliga kostnaderna — vara för litet för att verkligen stimulera, detta i synnerhet när som villkor för bidraget uppställas vissa särskilt för större orter med hög hyresnivå skäligen snäva krav på hyresmaximering. Jag föreslår därför, att lägsta bidragsprocent fastställes till 15. Å andra sidan synes man i den föreslagna skalan icke tillräckligt ha beaktat de mycket skattetyngda kommunernas behov. Enligt de sakkunnigas förslag nås en bidragsprocent på 50 först vid en nettoskattelast av 27 kronor. Så hög skatt har för närvarande ingen kommun i landet, och de i skalan medtagna bidragsprocentbeloppen utöver 32 procent torde kunna betraktas som enbart teoretiska. Jag anser, att skalan med hänsyn till de hårdast skattetyngda kommunerna bör vara progressiv och nå en bidragsprocent av 50 procent vid en nettoskattelast av 17 kronor. Utifrån dessa, delvis från de sakkunnigas avvikande grunder, har jag i författningsutkastet låtit omarbota bidragsskalan.

Den i författningen intagna bidragsskalan bör vara i huvudsak normerande för bidragsverksamheten i praktiken, men icke absolut bindande. I enskilda fall kunna starka skäl föreligga för tillämpning av andra bidragssatser. Då så är fallet, bör Kungl. Maj:t på framställning av bidragsökande kommun eller statens byggnadslånebyrå äga möjlighet att låta bidraget undergå skäligen jämkning.

Angående anslagsbehovet för nästa budgetår och frågan om retroaktiv tillämpning av bestämmelserna anför departementschefen till sist:

Genomförandet av föreliggande förslag angående statsbidrag till anordnande av pensionärshem synes lämpligen kunna ske vid ingången av budgetåret 1939/40. Anslagsbehovet för nämnda budgetår, som av de sakkunniga föreslagits böra upptagas till 1.5 miljon kronor, har jag med hänsyn till verksamhetens försökskaraktär funnit kunna begränsas till 1 miljon kronor. Anslaget lär böra anvisas såsom reservationsanslag. Jag anser mig böra här angiva min uppfattning, att statsbidrag till kostnader för redan inrättade pensionärshem visserligen kunna vara väl motiverade, men att jag, bland annat med hänsyn till svårigheten att överblicka de ekonomiska konsekvenserna av de sakkunnigas förslag till retroaktiva bidrag, icke vågar förorda detsamma. Ekonomiskt svaga kommuner, som igångsatt byggande av pensionärshem efter den 1 juli 1938, må dock efter prövning i varje särskilt fall äga möjlighet att erhålla bidrag.

Motionerna.

I de likalydande motionerna I: 255 och II: 386 har yrkats, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 177 ville uttala sig för

dels att i statsbidragskungörelsen intages ett stadgande av innebörd, att pensionärshemmen böra huvudsakligen avses för åldringar, som hava egen, ehuru knapp inkomst och kunna antagas icke behöva någon särskild omvårdnad från samhällets sida, sedan möjlighet beretts dem att erhålla en försvarlig bostad till ringa kostnad,

dels ock att statsbidrag må kunna beviljas för pensionärshem, vilkas inrättande påbörjats före den 1 juli 1938, under förutsättning att hemmen tagits i bruk för sitt ändamål tidigast nämnda dag.

Vidare har i motionen II: 375 yrkats, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 177 måtte uttala, att hinder icke föreligger för beviljande av statsbidrag till partiell ombyggnad av ålderdomshem på sådant sätt, att del av detsamma inrättas till pensionärshem.

I motionen II: 385 har slutligen yrkats, att riksdagen måtte besluta sådan förändring i Kungl. Maj:ts proposition, att statsbidrag till inrättande av pensionärshem i fråga om kommuner med ett nettomedelskattetryck intill 12 kronor skall bestämmas i enlighet med 1938 års pensionärbostadssakkunnigas förslag i denna del.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna I: 255 samt II: 375 och 385.

I likhet med departementschefen finner utskottet ådagalagt, att behov föreligger av kompletterande åtgärder från samhällets sida i syfte att bereda bättre och billigare bostäder åt sådana åldringar och invalider, för vilka ett vårdbehov som regel icke föreligger men vilka hava för knapp inkomst för att av egna medel förskaffa sig nöjaktig bostad. De av departementschefen för denna hjälpverksamhet uppdragna riktlinjerna synas utskottet jämväl i det stora hela väl avvägda, om ock beträffande dessas närmare utformande jämkningar i vissa hänseenden kunna befinnas påkallade. Utskottet tillstyrker alltså i princip Kungl. Maj:ts förslag, innebärande att under statens medverkan och kontroll skall anordnas en försöksverksamhet å förevarande område i huvudsaklig överensstämmelse med nyssnämnda riktlinjer.

Utskottet.

Beträffande statsbidragsgrundernas utformning hava, såsom departementschefen erinrat, från åtskilliga håll invändningar framställts mot den av de sakkunniga föreslagna bidragsskalan under framhållande, att densamma icke vore ägnad att i önskvärd grad stimulera till anordnande av pensionärshem. I anslutning härtill har departementschefen förordat vissa modifikation i de sakkunnigas förslag, avseende bland annat en höjning av lägsta bidragsprocenten från 10 till 15 %, att utgå till kommuner, där nettomedelskattetrycket understiger 10 kronor. Gentemot denna höjning har i motionen II: 385 gjorts gällande, att den skulle gynna kommuner med lågt skattetryck, vilka kunde antagas vara i stånd att med lägre statsbidrag vidtaga erforder-

liga åtgärder för inrättande av pensionärshem. I motionen har därför yrkats återgång till de sakkunnigas förslag i förevarande hänseende. Utskottet finner för sin del de i motionen anförda synpunkterna beaktansvärda. Utskottet vill emellertid samtidigt erinra om, att bland de kommuner, där skattestrycket är lågt, även ingå åtskilliga, som icke äro i stånd att med sakkunnigförslagets statsbidrag åstadkomma en byggnadsverksamhet för det ändamål, varom här är fråga. Det torde tillika böra uppmärksammas, att den av Kungl. Maj:t föreslagna bidragsskalan icke avsetts vara absolut bindande, utan att, där särskilda omständigheter därtill föranleda, andra bidragsbelopp kunna komma i fråga. Vid sådant förhållande och då utskottet utgår från att vid tillämpningen av blivande bestämmelser i ämnet hänsyn jämväl tages till storleken av vederbörande kommuners skatteunderlag, anser utskottet skäl icke föreligga att frågå Kungl. Maj:ts förslag i nu berörda hänseende.

Såsom i motionen II:375 påpekats, kunna inom vissa kommuner möjligheter erbjuda sig att för ifrågavarande ändamål helt eller delvis taga i anspråk ett tidigare uppfört ålderdomshem. I den mån ett dylikt ålderdomshem lämpar sig för och avses att i sin helhet användas till pensionärshem, synes utskottet intet vara att erinra mot att statsbidrag utgår för de kostnader, som kunna vara förenade med ålderdomshemmets omändrande till pensionärshem. Däremot finner utskottet det ägnat att ingiva betänkligheter att bereda möjlighet till statsbidrag i det fall, att endast en del av visst ålderdomshem omändras till pensionärshem, medan återstående del allt fortfarande användes för sitt ursprungliga ändamål. Utskottet är därför icke berett att tillstyrka bifall till förevarande motion i annan mån än vad som framgår av det nu anförda.

Vad härefter angår frågan om retroaktiva bidrag för redan uppförda hem, innebär Kungl. Maj:ts förslag, att statsbidrag skall efter prövning i varje särskilt fall kunna utgå till ekonomiskt svaga kommuner, som påbörjat byggnad av pensionärshem efter den 1 juli 1938. Härutinnan föreslås i motionerna I: 255 och II: 386 den jämkningen, att statsbidrag skall kunna beviljas även för pensionärshem, vilkas inrättande påbörjats före den 1 juli 1938 men vilka tagits i bruk för sitt ändamål tidigast nämnda dag. Då utskottet finner vissa skäl tala för att statsbidrag må kunna utgå jämväl i sist avsedda fall, vill utskottet icke motsätta sig en jämkning av de föreslagna grunderna i sådant syfte. Utskottet förutsätter dock, att samtliga ansökningar om retroaktiva bidrag prövas av Kungl. Maj:t från fall till fall och endast bifallas i den omfattning, som med hänsyn till vederbörande kommuners ekonomiska bärkraft och övriga omständigheter kan befinnas skälig. I anledning av det i sistnämnda motioner framförda yrkandet om visst förtydligande i syfte att understryka, att pensionärshemmen huvudsakligen äro avsedda för åldringar, som icke äro att hänföra till det egentliga fattigvårdsklientelet, vill utskottet slutligen framhålla, att utskottet för sin del intet har att erinra mot ett dylikt förtydligande, därest ett sådant vid de blivande bestämmelsernas definitiva utformning befinnes påkallat.

Under åberopande av det sålunda anförda och då Kungl. Maj:ts beräkning av medelsbehovet för nästa budgetår icke föranlett någon erinran från utskottets sida, hemställer utskottet,

I. att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 255 och II: 386, må

a) godkänna de grunder för bidrag av statsmedel för beredande av bostäder åt åldringar och invalider i pensionärshem, som förordats i statsrådsprotokollet över socialärenden den 3 mars 1939, med iakttagande av de erinringar utskottet ovan anför, t

b) för budgetåret 1939/40 under femte huvudtiteln till *Bidrag till inrättande av pensionärshem* anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor,

II. att motionerna II: 375 och 385, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet anför, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 19 maj 1939.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson*, *Svensson* i Kompersmåla, *Asplund*, *Andersson* i Fältenborg, *Bergström*, *Nilsson* i Fredriksfält, *Magnusson* i Kalmar, *Boman* och *Domö*; samt

från andra kammaren: herrar *Råstock*, *Jansson* i Falun, *Törnkvist*, *Persson* i Falla, *Andersson* i Prästbol, *Närlinge*, *Isacsson*, *Weijne*, *Åqvist*, *Staxäng*, *Andersson* i Malmö och *De Geer* i Hanaskog.
